ئەدەبىيات ۋە خىرىس

تېلېۋىزىيە پىروگراممىلىرىنىڭ رەڭدارلىشىشى، تور بىلەن قاپلىنىش دائىرىسىنىڭ ئۇزۇكسىز كېڭىيىشى، تۇرمۇش رىتمىنىڭ تېزلىشىشى، پۇلپەرەسلىكنىڭ ئەۋج ئېلىشى، ئىجادىيەت ئەخلاقىنىڭ ئاجىزلىشىشى بۇگۈنكى ئەدەبىياتنى قاتمۇقات خىرىسقا دۇچار قىلدى. نەتىجىدە ئەدەبىياتىمىز ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 80 ـ يىللىرىدىكى ئوقۇرمەنلىرىنىڭ بىر قىسمىدىن ئايرىلىپ قالدى.

پۈل بىلەن كىتاب چىقىرىشنىڭ ئوڭايلىشىپ كېتىشى نەتىجىسىدە بەزى سۇپەتسىز ئەسەرلەر كەينى ـ كەينىدىن نەشر قىلىنىپ، ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئەدەبىياتقا بولغان ئېتىقادى بىلەن يۈكسەك ئىشەنچىسىنى ئاجىزلاشتۇردى.

ئاپتورلارغا ھەم بەدىئىي ئەسەرلەرگە قوش ئۆلچەم بويىچە مۇئامىلە قىلىدىغان، ئىجادىيەت نەتىجىلىرىنى يۇرتۇازلىق نۇقتىسىدىن كۆزىتىدىغان ناچار خاھىشلارنىڭ باش كۆتۈرۈشى بىلەن تالانتلىق قەلەم ئىگىلىرى ۋە ئېسىل بەدىئىي ئەسەرلەر زەربىگە ئۇچرىدى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ياكى چەتكە قېقىلدى. خۇشامەتچىلىك ئەدەبىي تەنقىدنامى بىلەن بازار تېپىپ، ئەدەبىياتىمىزنىڭ ساپلىقىغا تەسىر يەتكۈزدى. بۇ خىل ياتلىشىش، ئاينىش ھادىسىسى ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىزنىڭ نوپۇزىنى ئاجىزلاشتۇردى. ئاپتورلارنىڭ، بولۇپمۇ قەلەمى پىشقان، ئۇسلۇبى شەكىللىنىپ بولغان ئەدىبلەرنىڭ ئەسەرلىرىنى كەلسە ـ كەلمەس ئۆزگەرتىۋېتىدىغان، ھەتتا بۇزۇپ قويىدىغان ھادىسىلەر دائىم دېگۈدەك يۈز بېرىپ، ئەدەبىي ئىجادىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا ئىنتايىن پاسسىپ تەسىر كۆرسەتتى.

ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان ئاپتورلىرىمىزنىڭ ئەسەر ھوقۇقى قانۇنىدا ئېنىق بەلگىلەنگەن ھوقۇق ـ مەنپەئىتى تولۇق كاپالەتكە ئىگە قىلىنمايى كەلدى. ھەر خىل باھانە ـ سەۋەبلەر بىلەن ئاپتورلارنىڭ تېگىشلىك قەلەم ھەققىنى تارقاتماسلىق بەزى تارماقلارنىڭ كونا كېسىلىگە ئايلىنىپ قالدى. قەلەم ھەققى تارقىتىشنىڭ تولۇق ئىمكانىيىتى يارىتىلغان بۇگۈنكى كۈندىمۇ ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئەسەر ھوقۇقى قانۇنىغا خىلاپ بۇ خىل ئادىتىدىن ۋاز كېچەلمەيۋاتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، قەلەم ھەققىنىڭ ئۆسۈشى مال باھاسى بىلەن جىسمانىي ئەمگەك ھەققىنىڭ ئۆسۈشىگە يېتىشەلمەي، ئاپتورلارنىڭ مەنپەئەتى ئېغىر زىيانغا ئۇچرىدى. بۇ خىل

تەڭپۇڭسىزلىقمۇ ئەدەبىياتىمىز دۇچ كەلگەن بىر خىل خىرىس ھېسابلىنىدۇ.

ئەدەبىياتنىڭ ھەرقايسى دەۋرلەردە يا ئۇنداق، يا مۇنداق خىرىسقا ئۇچرايدىغانلىقىنى بىر خىل مۇقەررەرلىك دېيىشكە بولىدۇ. ئىنسانلار، جۇملىدىن ئەدىبلەر ھەرقانداق خىرىسقا ئۇنۇملۇك تاقابىل تۇرۇشنىڭ چارىلىرىنى تېپىپ چىقالايدۇ، ھەتتا ئۇلار خىرىسنى ئەدەبىياتنىڭ قۇدرىتىنى تولۇق نامايان قىلىشنىڭ بىر خىل قوزغاتقۇچ كۈچىگە ئايلاندۇرالايدۇ.

ئۇنداق بولسا، ئەدەبىياتىمىز نۆۋەتتە دۇچ كېلىۋاتقان قاتمۇقات خىرىسلارغا زادى قانداق قىلغاندا ئۇنۇملۇك تاقابىل تۇرالايدۇ؟

كۆپ قاتلاملىق سەنئەت، جۇملىدىن بۈگۈنكى ئەدەبىيات تاماشىبىنلار بىلەن ئوقۇرمەنلىرىنى تالىشىشتىن ئىبارەت يېڭى، كەسكىن، ئۆتكۈر رىقابەت ئالدىدا ئۆزلىرىگە ھە دەپ چىقىش يولى ئىزدەۋاتىدۇ، تىنىمسىز ئىزدىنىۋاتىدۇ. بەدىئىي ئەدەبىيات پەقەت نادىر ئەسەرلەر ئارقىلىقلا يېڭى دەۋردىكى بۇ خىل رىقابەتتە ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى، ئەۋزەللىكىنى، قىممىتىنى، ئۈستۈنلۈكىنى ساقلاپ قالالايدۇ. شۇڭلاشقا تالانتلىقلارنى، ئىختىساسلىقلارنى قەدىرلەش، ئاسراش، ئۇلارغا يار - يۆلەكتە بولۇش، ئىلھام بېرىش كۆپ قاتلاملىق زامانىۋى سەنئەتنىڭ، جۇملىدىن بۈگۈنكى

ئەۋلاد گۈزۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئەدەبىياتنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىسى ئىنسانلىقنى بارغانسېرى ئايدىڭلىشىۋاتىدۇ. شۇنىسى ئېنىقكى، تالانتلىقلارنىڭ ئىجادىيەت شارائىتىنى ياخشىلىماي تۇرۇپ ياكى ئۇلارغا ئۆز كارامىتىنى كۆرسىتىدىغان كەڭ، يورۇق، ئىلھامبەخش سەھنە ھازىرلاپ بەرمەي تۇرۇپ، بۈگۈنكى ئەدەبىياتىمىز دۇچ كېلىۋاتقان قاتمۇ - قات خىرىسلارغا ئۇنۇملۇك تاقابىل تۇرغىلى بولمايدۇ. چۈنكى، تالانتلىقلار، ئىختىساسلىقلار — بەدىئىي ئەدەبىياتىمىزنىڭ سەركەردىلىرى، بايراقدارلىرى، نوپۇزلۇق ۋەكىللىرى. ئۇلار مىللىي ئەدەبىياتىمىزنىڭ يۇقىرى پەللىسىگە ۋەكىللىك قىلالايدىغان، مىللىي ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىيات سەۋىيەسىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بېرەلەيدىغان، مىللىي ئەدەبىياتىمىزنى دۆلەت ئىچى - سىرتىغا تونۇتالايدىغان ئېسىل بەدىئىي ئەسەرلەرنى ياراتقۇچىلار. ئۇلارنى بىر دەك ئېتىراپ قىلىش، ئۇلارنىڭ يولىغا بىرلىكتە پايانداز سېلىش — بىزنىڭ ئورتاق بۇرچىمىز. لېكىن، ھازىر بىز ئۆزىمىزنىڭ بۇ خىل بۇرچىنى زادى قانچىلىك ئادا قىلىۋاتىمىز؟ بىزنىڭ تالانتلىق، ئىقتىدارلىق، ياراملىق قەلەمكەشلىرىمىز زادى كىملەر؟ بىز ئۇلارنى قانچىلىك ئېتىراپ قىلىۋاتىمىز؟ ئۇلارنىڭ تۇرمۇش شارائىتىغا، ئىجادىيەت شارائىتىغا قانچىلىك كۆڭۈل بۆلۈۋاتىمىز؟ ئۇلارغا قانچىلىك مەدەت ۋە ئىلھام بېرىۋاتىمىز؟

ئۇلارنىڭ قىينىچىلىق ۋە تەلەپلىرىنى قانچىلىك ھەل قىلىپ بېرىۋاتىمىز؟ بۇ سوئاللار ئوقۇرمەنلەرنىڭمۇ، قەلەمكەشلەرنىڭمۇ، مۇناسىۋەتلىك كەسىپي تارماقلارنىڭمۇ كەمتەرلىك بىلەن، ئەستايىدىللىق بىلەن چوڭقۇرراق ئويلىنىپ كۆرۈشىگە ئەرزيدۇ.

ئۆزىنىڭ چاقناپ تۇرغان تالانتى ۋە ئۆزگىچە بەدىئىي پۇراقىغا ئىگە ئەسەرلىرى بىلەن ئەدەبىيات ئالىمىدە كۆچلۈك سىلكىنىش، بۆسۈش، يېڭىلىق يارىتىۋاتقان قەلەمكەشلەر بىزنىڭ پەخرىمىز، ئۈمىدىمىز. ئۇلار ئوقۇرمەنلەرنىڭ يۈرەك تارىنى چېكەلەيدىغان، دۆلەتنىڭ ئىچى ـ سىرتىغا تەسىر كۆرسىتەلەيدىغان ئېسىل ئەسەرلىرى بىلەن مىللىي ئەدەبىياتىمىزنىڭ سەنئەت ئالىمىدىكى، ئېلىمىز ئەدەبىياتىدىكى تېگىشلىك ئورنىنى، نوپۇزىنى، شان ـ شەرىپىنى ساقلاپ قالالايدۇ، لېكىن بىز مىللىي ئەدەبىياتىمىزنى گۈللەندۈرۈش يولىدا ئەڭ كۆپ، ئەڭ جاپالىق ئەجىر سىڭدۈرۈۋاتقان ئاشۇ قەدىردانلىرىمىزنىڭ كوكۇلىسىغا ئېسىلىۋېلىپ، ئۇلارنى يەڭگىللىك بىلەن ئىنكار قىلىپ يۈرگەن كەسىپداشلىرىمىزنى پات ـ پات ئۇچرىتىپ قالىمىز. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى تالانتلىق قەلەمكەشلەرنىڭ تۇرمۇشىدىكى، خاراكتېرىدىكى بەزى نۇقسانلارنى كۆپتۈرۈش، ھەتتا بۇرمىلاش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ئەدەبىياتىمىزدىكى ئورنىنى، رولىنى، تۆھپىسىنى

ئەۋلاد گۈزۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئىنكار قىلىشقا ئادەتلەنگەن. تالانت گۇلخانلىرىغا سوغۇق سۇ چىچىپ يۇرگەنلەرنىڭ ئارىسىدا ئىقتىدارلىق، تۆھپىكار ئەدىبلەرنى يۇرتۇازلىق، ھەسەتخورلۇق، شۆھرەتپەرەسلىك كېسىلىنىڭ ئېزىقتۇرۇشى بىلەن ئىنكار قىلىپ يۇرگەنلەرمۇ بار، ئەلۋەتتە. ئۇلار چىقارغان بوراندا تالانت گۈل ـ غۇنچىلىرىنىڭ بەزىلىرى ئېچىنىشلىق ھالدا نابۇت بولۇپ كېتىدۇ.

ئۆز ئوقۇرىدىن باش كۆتۈرمەيدىغان، ئۆزى چىققان چوقۇمنى ئەڭ ئېگىز دەپ قارايدىغان، تالانت ئىگىلىرىنىڭ تۆھپىلىرى ئالدىدا گاس ياكى گاچا بولۇۋالىدىغان، نادىر ئەسەرلەرنى كۆرسىمۇ كۆرمەسكە سالىدىغان ئىللەتلەر يامراپ كەتسە، مىللىي ئەدەبىياتنىڭ زامانىۋى سەنئەتتە تۇتىدىغان ئورنى تېخىمۇ زور خىرىسقا ئۇچرىمايدۇ. تالانت بىخلىرىنى كۆڭۈل قويۇپ پەرۋىش قىلماسلىق، تالانت مايسلىرىنى ۋاقتى ـ ۋاقتىدا سۇغارماسلىق، تالانت ئىگىلىرى بىلەن ئېسىل بەدىئىي ئەسەرلەرنىڭ قەدىرىگە يەتمەسلىك بۇگۈنكى ئەدەبىياتنى ھەر خىل خىرىسلار ئالدىدا تېخىمۇ پاسسىپ ئورۇنغا چۈشۈرۈپ قويىدۇ. تالانتلىق ئەدىبلەرنىڭ جەمئىيەتتىكى ئورنىنى ئۆستۈرۈش، ئېسىل بەدىئىي ئەسەرلەرنىڭ نەشر قىلىنىشىنى تېزلىتىش، نوپۇزلۇق ئەدەبىيات مۇكاپاتلىرىنى تەسىس قىلىش، نۇقتىلىق ئەسەرلەر ئۈستىدە مەخسۇس مۇھاكىمە يېغىنلىرىنى پات ـ

پات ئۆتكۈزۈپ تۇرۇش، قەلەم ھەققى بىلەن مۇكاپات سوممىسى تۆۋەن بولۇش ھالىتىگە ئۈزۈل ـ كېسىل خاتىمە بېرىش، تالانتلىق ئەدىبلەرنىڭ نۇقتىلىق ئەسەرلىرىگە نۇقتىلىق ياردەم بېرىش، ئۇنۇملۇك ۋاستىلەر ئارقىلىق ئېسىل بەدىئىي ئەسەرلەرنىڭ تەسىرىنى ۋە ئۇلارنىڭ ئوقۇرمەنلەر بىلەن ئۇچرىشىش يوللىرىنى ئۈزۈكسىز كېڭەيتىش بەدىئىي ئەدەبىياتنىڭ ھەر خىل خىرىسلارغا تاقابىل تۇرۇش ئىقتىدارىنى ئاشۇرۇشنىڭ زۆرۈر شەرتلىرى ھېسابلىنىدۇ.

ئەدەبىياتنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردە ھەر خىل سىناق ھەم ھەر خىل خىرىسلارغا دۇچ كەلگەنلىكىنى ھېچكىم ئىنكار قىلالمايدۇ. قاتمۇقات سىناق ھەم خىرىسلارغا ئۇچرىغان ئەدەبىيات ئۆزىنىڭ قاسىرىقىنى تاشلاپ، مېغىزىنى ساقلاپ، ئۈزۈكسىز تاۋلىنىپ، مۇكەممەللىشىپ، بەدىئىي سېھرىي كۈچىنى ھەسسىلەپ ئاشۇرۇپ ماڭغان. قاتتىق سىناق ھەم كۈچلۈك خىرىسلار ئالدىدا ئەدىبلەرنىڭ تالانتى تېخىمۇ چاقناپ، جاسارىتى تېخىمۇ ئۇرغۇپ، بىر ـ بىرىدىن ئېسىل بەدىئىي ئەسەرلەرنىڭ دۇنياغا كېلىشى ئىلگىرى سۈرۈلگەن. قىسقىسى، قاتمۇقات خىرىسلار ئالدىدا ئەدەبىيات ئۆزىنى تېخىمۇ كۈچەيتىپ، ئىنسانىيەت ئالىمىدە خۇددى نۇرلۇق، يۈكسەك چوققىدەك ئۈزۈكسىز قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان. بەدىئىي ئەدەبىياتنىڭ ھەر خىل خىرىسلار

ئەۋلاد گۈزۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئۇستىدىن غالىب كېلىشىدە قانچىلىك ئەسەرنىڭ نەشر قىلىنغانلىقى ياكى قانچىلىك ئاپتورنىڭ مۇكاپاتقا ئېرىشكەنلىكى ئەمەس، بەلكى تالانتلىق ئەدىبلەر ياراتقان مەشھۇر ئەسەرلەر ھەل قىلغۇچ رول ئوينىغان. ئەدەبىيات تارىخىدىكى بۇ ئۆچمەس ئىزلار بىزگە بەدىئىي ئەدەبىياتنى ھەر خىل خىرىسلارغا ئۇنۇملۇك تاقابىل تۇرغۇزۇشنىڭ ئاچقۇچى ئۆزىمىزنىڭ قولىمىزدا ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. بۇ ئاچقۇچنىڭ رولىدىن تولۇق پايدىلىنىش ئۈچۈن، بىر ئىزدا تۇرۇپ قېلىشتەك ۋە قانائەتچانلىقتا بېرىلىشتەك پاسسىپ روھىي ھالەتلەرنى يېڭىشىمىزگە، تەشەببۇسكارلىقنى قولغا كەلتۈرۈشىمىزگە، ھەسسىلەپ تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىمىزگە، تىنىمسىز ئىزدىنىشىمىزگە، بىر ياقىدىن باش چىقىرىشىمىزغا، نادىر ئەسەر ئېچىنىشى كۈچەيتىشىمىزگە، تالانتلىقلارنى بېشىمىزدا كۆتۈرۈشىمىزگە، ئۈزۈكسىز يېڭىلىق يارىتىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

ئەدەبىياتىمىز خىرىس ھەم رىقابەتكە تولغان، تۇرمۇش رىتمى مىسلىسىز تېزلەشكەن ئالاھىدە بىر دەۋرنى باشتىن كەچۈرۈۋاتىدۇ. سەنئەتنىڭ ھەرقايسى تۈرلىرى پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۆزلىرىگە بازار ھەم خېرىدار ئىزدەۋاتىدۇ. ئەگەر بىز سەللا بوشاڭلىق ياكى بىپەرۋالىق قىلساق، ئەدەبىياتىمىزنىڭ بەدىئىي جەلپكارلىقى بىلەن

سېھرىي كۈچىنى ھەسسىلەپ ئاشۇرمىساق ئوڭايلا پاسسىپ ئورۇنغا چۈشۈپ قالىمىز. شۇڭا، بەدىئىي ئەدەبىياتنىڭ كىشىلەرنى ئۆزىگە تارتىش، كىشىلەرگە كۈچلۈك ئېستېتىك زوق ئاتا قىلىش ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈش يولىدا ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىش بىزنىڭ يۈكسەك بۇرچىمىز ھېسابلىنىدۇ.

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى